

PARTIERNAS SYMPATIKAPITAL INFÖR 2022 ÅRS VAL

ANNA CEDERHOLM LAGER OCH OSKAR THELIN

Sammanfattning

Efter en orolig mandatperiod kan ett nytt politiskt landskap skymtas. Inför valet 2022 råder osäkerhet kring partiernas möjligheter att samarbeta och forma majoriteter i riksdagen. Syftet med detta kapitel är att kartlägga och analysera preferensstrukturen bland väljarna, det vill säga vilka partier som väljare föredrar i andra hand. Målsättningen är att skapa en fördjupad förståelse för förutsättningarna i det nya politiska landskapet. Med hjälp av data från den senaste SOM-undersökningen 2021 visar vi analyser av näst bästa parti, partiernas anhängarskap och samlade sympatikapital, samt partiernas maximala elektoral potential i olika sociala och politiska grupper. Resultaten visar bland annat att Liberalerna har förlorat en stor del av sina andrahandsympatier och att Centerpartiets sympatisörer har blivit mer splittrade än tidigare över vilka partier de har som andrahandsalternativ. Samtidigt har övriga partiers väljare blivit mer enade om vilka de tycker är näst bästa parti.

Den minst sagt turbulenta mandatperioden inleddes med en rekordlång regeringsbildning hösten 2018. Först 134 dagar efter valet och därmed över 100 dagar mer än rekordet på 25 dagar – regeringsbildningen 1979 – fick Sverige en ny regering (Teorell m.fl., 2020). En regering bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet stöddes av Centerpartiet och Liberalerna genom det som kallades Januariavalet. Genom att även Vänsterpartiet lade ner sina röster i statsministeromröstningen släpptes regeringen fram. I media debatterades den tidigare Alliansens dödförklaring och eventuella framtid efter att Centerpartiet och Liberalerna övergett allianssamarbetet och korsat blockgränsen för att hindra Sverigedemokraternas möjligheter till inflytande. I november 2021 valdes Magdalena Andersson till statsminister efter Stefan Löfvens avgång. Miljöpartiet lämnade regeringen och S-MP-regeringen blev därmed en S-regering. Utöver en långdragen regeringsbildning och flera regeringskriser har mandatperioden präglats av yttre kriser som coronapandemin och Rysslands invasion av Ukraina. När partierna nu förbereder sig inför valrörelse och valet 2022 har opposition och politik därför hamnat i skuggan av yttre omständigheter. Konfliktstrukturerna i riksdagen partierna emellan ser ut att vara under förhandling, där nya samarbeten och koalitioner kan förväntas för regeringsbildning efter valet. Den konsensus som rått inom de tidigare blocken har omförhandlats och gamla mönster håller eventuellt på att brytas.

Splittringen bland de tidigare Allianspartierna – Liberalerna, Centerpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna – och hur de förhåller sig till Sverigedemokraterna har under mandatperioden varit i fokus i både media och inom statsvetenskaplig analys. För att förstå förändringarna kan partiindelningar utöver vänster-högerdimensionen användas. Den så kallade GAL-TAN-skalan, (Grön, Alternativ, Liberal – Traditionell, Auktoritär, Nationalistisk), samt ideologiska indelningar i konservativ, liberal eller socialistisk, har använts för att förklara det något oväntade regeringsunderlaget 2018 (Svensson, 2019). Väljarnas andrahandspreferenser ser även de ut att följa delvis den alternativa kategoriseringen GAL-TAN samt ideologiska indelningar. Två grupperingar bland de tidigare allianspartierna kan urskiljas. På ena sidan står Centerpartiet och Liberalerna, som kategoriseras som högerpartier, men liberala samt placeras närmare GAL. I fråga om GAL-TAN-skalan uppskattas Liberalernas och Centerpartiets position närmare Socialdemokraterna och Miljöpartiet än Sverigedemokraterna, men de står långt ifrån varandra när det gäller ideologi, där liberalism kontrasteras mot socialism. På andra sidan finns Moderaterna och Kristdemokraterna, som istället kategoriseras som högerpartier men konservativa, och kan placeras närmare TAN, och som är närmare Sverigedemokraterna (Oscarsson m.fl., 2021. För mer information kring partiernas ideologiska positioner läs även Svensson, 2019).

När valet 2022 närmar sig behövs fördjupade analyser kring väljarnas preferenser för att fånga ett partilandskap under omstöpning. Hur har väljarnas partipreferenser påverkats i ett partilandskap under förändring? Den rådande opinionen beskrivs i flera kontinuerliga opinionsundersökningar och många analyser är inriktade på det aktuella politiska läget (Se mätningarnas mätning). Förstahandspreferenser säger däremot inte så mycket om potentiella underliggande förändringar. Vi kommer därför fokusera följande analyser på partiernas andrahandsympatier. Andrahandsympatier kan till skillnad från förstahandspreferenser sia om ett partis stöd utöver vad som syns i opinionen. Och med strategiska väljare och nya konfliktstrukturer i regering och riksdag kan andrahandsympatier ge fördjupade analyser inför det kommande valet. Partiernas samlade sympatikapital visar bland annat vilken potential som partierna har att växa, vilka möjligheter småpartier har att komma över spärren och hur partisystemet ser ut och förändras.

Inledningsvis presenterar vi utvecklingen av väljarnas första- och andrahandspreferenser historiskt och i närtid. För att få en mer detaljerad bild av hur konfliktstrukturen i partisystemet ser ut inför 2022 års val studerar vi vilka partier som partiernas sympatisörer väljer som näst bästa parti. Därefter undersöker vi hur många säkra väljare partierna har, genom att studera hur deras anhängarskap ser ut, samt vilken potential som partierna har att växa genom ett mått på maximal elektoral potential (MEP). Avslutningsvis analyserar vi partiernas maximala elektoral potential i olika sociala och politiska grupper för att se om partierna har större chans att vinna röster i vissa väljargrupper.

Andrahandsprefenser historiskt

Sedan 1993 har de nationella SOM-undersökningarna ställt frågan: ”Vilket parti tycker du näst bäst om i dag?” som en följdfråga på ”vilket parti tycker du bäst om idag?”. Vilket parti som väljarna tycker bäst om, det vill säga deras förstahandsprefenser, speglar stödet i partisympatimätningar för partierna. I den senaste nationella SOM-undersökningen 2021 hade Socialdemokraterna 30 procent, Moderaterna 22 procent, Sverigedemokraterna 13 procent, Vänsterpartiet 11 procent, Centerpartiet 10 procent, Kristdemokraterna 5 procent, Miljöpartiet 4 procent, Liberalerna 3 procent, och övriga partier 2 procent. Fältperioden i den nationella SOM-undersökningen 2021 sträckte sig från 20 september till 30 december, och merparten av svaren kom in på början av hösten 2021. Jämfört med SCB:s partisympatiundersökning från november 2021 är stödet för Sverigedemokraterna 4 procentenheter lägre. För övriga partier är överensstämmelsen god (jfr. SCB, 2021). Vi har inte genomfört några viktningar av resultatet (för mer om representativiteten i den nationella SOM-undersökningen 2021, se Falk, Sandelin & Weissenbilder, 2022).

Andrahandssympatier kan vara en viktig resurs för partier eftersom de ligger närmast att omvandlas till partiväljare. Andrahandssympatier visar också om ett parti har ett begränsat stöd i opinionen eller om det finns bredare grupper som skulle kunna stödja partiet. I tabell 1 visas andelen respondenter som i den nationella SOM-undersökningen uppgett partiet som sitt näst bästa parti sedan 1993. Det parti som flest har angett som sitt näst bästa är markerat för respektive år med en ram. När svenska väljare har utsett sitt näst bästa parti har mittenpartier som Liberalerna och Centerpartiet varit starka historiskt. Väljarnas andrahandssympatier följer numera i större utsträckning opinionen och väljarnas förstahandsprefenser (Oscarsson, 2017; 2020).

De senaste 28 åren har positionen som näst bästa parti innehafvs av nästan alla olika partier, även av partier närmare ytterkanterna. Troligen beror detta på att väljarörligheten ökat, att partisystemet är mer fragmenterat och att väljarna inte längre ser sig som anhängare av de politiska partierna i lika stor utsträckning (Oscarsson, 2020). I undersökningen innan valet 2018 delade Centerpartiet och Moderaterna på positionen som näst bästa parti. I den nationella SOM-undersökningen 2021 har Socialdemokraterna ökat sina andrahandssympatier med 4 procentenheter och därmed tillräckligt för att gå om de andra partierna som väljarnas näst bästa parti inför valet 2022.

Anmärkningsvärda förändringar är förlusterna av andrahandssympatisörer hos Centerpartiet och Liberalerna. Centerpartiet, som 2017 delade titeln som väljarnas andrahandsval tillsammans med Moderaterna, har därefter tappat 5 procentenheter av sina andrahandssympatisörer, och likaså gör Liberalerna. Kristdemokraterna å andra sidan har ökat sitt andrahandsstöd med 6 procentenheter sedan 2017, men har förlorat i stöd sedan toppen 2019 då de hade störst andel andrahandssympatisörer på hela 16 procent. Övriga partiernas andrahandssympatier visar marginella

förändringar där Vänsterpartiet har ökat med 3 procentenheter sedan 2017, Sverigedemokraterna har ökat med 1 procentenhet sedan 2017 och Moderaterna har tappat 2 procentenheter av sina andrahandssympatier sedan 2017. Senare i kapitlet analyserar vi andrahandspreferenser tillsammans med förstahandspreferenser.

Tabell 1 Väljarnas näst bästa partier, 1993–2021 (procent)

År	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	NYD	FI	Övriga	Summa Procent	Antal svarande
1993	12	13	12	26	10	7	9	0	10	0	1	100	1 481
1994	17	14	11	21	10	7	15	0	4	0	1	100	1 412
1995	15	17	15	13	10	8	21	0	0	0	1	100	1 426
1996	14	16	15	18	10	11	14	0	0	0	2	100	1 372
1998	21	15	9	12	12	18	12	0	0	0	1	100	1 476
1999	19	15	9	13	12	19	12	0	0	0	1	100	1 348
2000	17	20	7	12	13	20	10	0	0	0	1	100	1 260
2001	20	16	13	12	13	17	8	0	0	0	1	100	1 441
2002	20	16	10	20	11	12	10	0	0	0	1	100	1 454
2005	14	12	13	24	14	9	11	0	0	0	3	100	1 409
2011	12	15	11	18	12	6	21	4	0	0	1	100	2 602
2013	13	17	8	16	12	7	19	6	0	0	2	100	2 813
2015	11	14	12	13	17	7	13	7	0	5	1	100	2 592
2017	11	14	18	13	18	5	9	7	0	3	2	100	2 908
2019	11	15	13	10	15	16	9	8	0	0	3	100	2 908
2021	14	18	13	8	16	11	10	8	0	0	2	100	2 578

Kommentar: Frågan löd 'Vilket parti tycker du näst bäst om?'. Respondenter som uppgett samma parti som bästa och näst bästa parti har uteslutits ur analyserna. Markerade fält är det parti med flest respondenter som uppgett partiet som det parti de tycker näst bäst om.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1993–2021.

Förändrade andrahandssympatier hos partisympatisörerna

Väljarnas andrahandssympatier visar en underliggande opinion, ett mått som tidigare än opinionssiffror kan varsla om förutsättningar och förändringar inför valet. Att det är viktigt för partierna att vara starka andrahandsalternativ kan förklaras med partiuppsättningsmodellen. Partiuppsättningsmodellen beskriver hur väljarna fattar sitt beslut i en stegvis process där det slutliga valet övervägs noggrant och beror på vart partierna befinner sig ideologiskt, närliggande konkurrens samt partiets potential. Få svenska väljare överväger fler alternativ än två inför det

slutliga valet (Fredén & Oscarsson, 2018). Därmed är det även vanligare att nära samarbetande partier konkurrerar om varandras väljare samtidigt som väljarnas andrahandspreferenser ger en föräning om väljarnas preferenser för regeringssamarbeten. Förflyttningar i andrahandsympatier hos partiernas sympatisörer ger en bild av hur nära eller långt ifrån partierna står varandra och deras möjligheter att förhandla med övriga partier efter valet utan att förlora väljare. Mätningar av andrahandssympatier är särskilt spännande inför ett val.

I tabell 2 kan sympatisörernas andrahandssympatier 2017 och 2021 utläsas. Vi väljer att jämföra med 2017 eftersom det i likhet med den senaste mätpunkten 2021 var hösten innan ett val. I tabellen kan en liberal-konservativ splittring inom högerblocket skönjas. Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna stärker generellt andrahandssympatierna mellan varandra. De största rörelserna bland de tre partierna är fler andrahandssympatisörer till Kristdemokraterna från sympatisörer hos Moderaterna och Sverigedemokraterna. Andrahandssympatier för Moderaterna har ökat bland Sverigedemokrater och Kristdemokrater och likaså har Sverigedemokraterna ökat i andrahandssympatier från Kristdemokraterna och Moderaterna.

Andrahandssympatier för Centerpartiet, men även Centerpartisympatisörers andrahandsval, visar deras skiftning till vänster och ett större avstånd till TAN och de konservativt skattade partierna. Centerpartiets sympatisörer sätter i mindre utsträckning något av de tidigare allianspartierna som sitt näst bästa parti. Från 2017 till 2021 har Moderaterna som då var C-sympatisörers andrahandspreferens sjunkit från 33 till 28 procent, Liberalerna från 29 till 16 procent och Kristdemokraterna från 5 till 3 procent. Även om Moderaterna och Liberalerna är gemensamt större än Socialdemokraterna hos Centerpartiets sympatisörer är det nu Socialdemokraterna som är favorit då Centerpartister väljer näst bästa parti. Deras andrahandssympatier för Socialdemokraterna har ökat med 15 procentenheter sedan hösten 2017, från 21 procent till 36 procent hösten 2021. Förändringen syns också från andra hållet. Det är från Liberalernas, Kristdemokraternas och Moderaternas sympatisörer som Centerpartiet har tappat i andrahandssympatier. S-sympatisörer sätter även Centerpartiet som näst bästa parti i högre utsträckning, men det räcker inte för att kompensera det stora tappet från allianspartierna. Även avsaknad av andrahandsympatier från Miljöpartiet och Vänsterpartiet till Centerpartiet och vice versa kan komplicera ett regeringsunderlag där alla dessa tre partier ingår.

Hos Liberalerna är andrahandssympatierna alltså fokuserade till Moderaterna (43 procent) och därefter kommer Socialdemokraterna (20 procent) och Centerpartiet (16 procent). Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna får däremot en lägre andel andrahandssympatier från Liberalerna (8 respektive 5 procent). Omvänt är Liberalerna inte heller populära hos Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Andrahandssympati för Liberalerna uppgår till 8 procent hos Kristdemokraterna, och avrundat till 0 procent hos Sverigedemokraterna. Avsaknaden av ömsesidiga andrahandssympatier mellan Kristdemokraternas, Sverigedemokraternas och Liberalernas sympatisörer kan försvåra möjligheten att ingå i ett gemensamt regeringsunderlag.

De rödgröna – Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna – ökar andrahandsympatin internt mellan sig sedan 2017, något som kan förklaras av mindre konkurrens då andrahandsympatier som tidigare låg hos Feministiskt Initiativ (under övriga i tabellen) näst intill försvunnit. Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna splittras inte heller i lika stor utsträckning som Centerpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna och Moderaterna av Sverigedemokraternas närvaro då de är eniga i att ogilla dem mest (jfr. Svensson, 2019. Se även Richard Karlssons kapitel i denna volym).

Tabell 2 Partisympatisörernas andrahandsympatier, 2017 och 2021 (procent)

Bästa parti	V	S	MP	C	L	M	KD	SD	Övriga	Procent	Antal svar
Vänsterpartiet											
2017		53	14	5	1	0	0	3	24	100	196
2021		61	27	1	0	1	0	3	6	100	296
Socialdemokraterna											
2017	30		17	22	9	11	1	7	3	100	892
2021	34		16	28	4	9	2	5	1	100	780
Miljöpartiet											
2017	15	40		19	5	8	1	2	10	100	130
2021	23	55		10	1	5	0	4	2	100	112
Centerpartiet											
2017	1	21	6		29	33	5	3	2	100	394
2021	4	36	8		16	28	3	4	1	100	255
Liberalerna											
2017	1	17	3	40		31	3	2	3	100	201
2021	2	20	6	16		43	8	5	1	100	87
Moderaterna											
2017	0	10	4	35	26		7	16	2	100	511
2021	2	10	1	12	20		33	21	1	100	556
Kristdemokraterna											
2017	2	6	1	20	13	39		17	2	100	84
2021	3	11	1	10	8	48		19	1	100	117
Sverigedemokraterna											
2017	3	14	2	7	5	48	14		7	100	403
2021	8	13	2	1	0	50	22		5	100	331
Övriga partier											
2017	15	17	8	5	3	15	5	20	12	100	40
2021	18	18	7	2	7	16	5	27		100	44
Total											
2017	11	14	9	18	13	18	5	7	5	100	2 908
2021	14	18	10	13	8	16	11	8	2	100	2 578

Kommentar: Frågan om partisympati löd 'Vilket parti tycker du bäst om?' och frågan om andrahandsympatier löd 'Vilket parti tycker du näst bäst om?'. Respondenter som uppgett samma parti som bästa och näst bästa parti har uteslutits ur analyserna.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2017 och 2021.

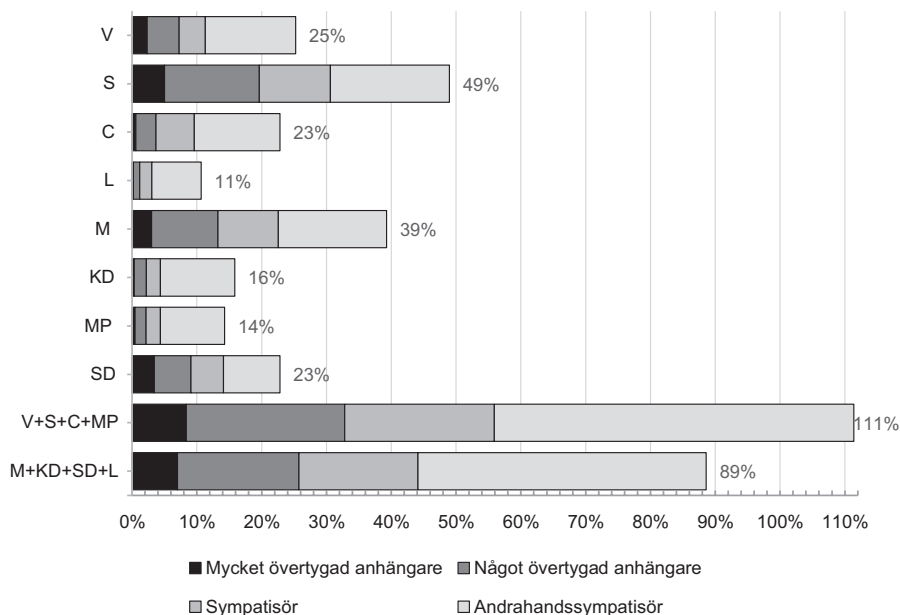
En närmare bild av partiernas sympatikapital

En växande väljarrörlighet har varit en tydlig och genomgående trend i väljarbeteende, vilket gör det ovisst hur många säkra röster partierna kan räkna med (Oscarsson, 2020). Väljare som ser sig som anhängare av ett parti är därför en synnerligen värdefull grupp för partierna.

Den nationella SOM-undersökningen 2021 har ställt frågan: *Anser du dig vara en övertygad anhängare av detta parti* med svarsalternativen *mycket övertygade anhängare*, *något övertygade anhängare* eller *nej* som följdfråga efter frågan om bästa parti. I figur 1 är en sammanställning av partiernas anhängare, sympatisörer och andrahandssympatisörer. Partiernas mest dedikerade väljare inför valet 2022 utgör en mycket liten del av väljarbasen i Sverige. Andelen *mycket övertygade anhängare* är relativt liten för alla partier. Mycket övertygade anhängare uppgår endast till fem procent hos Socialdemokraterna som är det största partiet och hos inget av de andra partierna utgör denna grupp fyra procent eller mer. Med andra ord är det bara Socialdemokraterna som skulle kunna förlita sig på mycket övertygade anhängare för att ta sig över riksdagsspärren. För de tre minsta partierna är gruppen ”mycket övertygade anhängare” knapp. För Liberalerna, Kristdemokraterna och Miljöpartiet avrundas den till 0 procent och för Centerpartiet uppnår de mycket övertygade anhängarna 1 procent. Även när gruppen ”något övertygade anhängare” adderas är det samma tre partier som inte kommer upp över fyra procent: Liberalerna, Kristdemokraterna och Miljöpartiet. För de små partierna som riskerar att inte komma över spärren är det därför nödvändigt att vinna röster från sympatisörer (tycker bäst om partiet men betraktar sig inte som anhängare), och för att klara spärren med marginal behövs också röster från andrahandssympatisörer.

Vi undersöker också sympatikapitalet för två möjliga regeringsunderlag: Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet respektive Moderaterna, Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna. Socialdemokraterna och de partier de förhandlat med den senaste mandatperioden har ett visst försprång och kommer gemensamt upp till 111 procent när anhängare, sympatisörer och andrahandssympatisörer läggs samman, varav 56 procent är andrahandssympatier. För Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna uppgår motsvarande sammanslagning till 89 procent, varav 44 procent är andrahandssympatier. I sammanställningen uppgår procentbasen till 200 procent eftersom anhängarskap och andrahandssympatier är två olika frågor. Det betyder också att om något parti eller någon koalition ökar sina andrahandssympatier är det alltid på bekostnad av anhängare eller sympatisörer från något annat parti.

Figur 1 *Partiernas anhängare, sympatisörer och andrahandssympatisörer, 2021 (procent)*

Kommentar: För andrahandssympatisörer löd frågan 'Vilket parti tycker du näst bäst om?' och för anhängarskap löd frågan 'Anser du dig vara en övertygad anhängare av detta parti?' med svarsalternativen 'Ja, mycket övertygad', 'Ja, något övertygad' och 'Nej' som är en följdfråga på 'Vilket parti tycker du bäst om i dag?' Respondenter som uppgett samma svar på respektive fråga har uteslutits ur tabellen.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

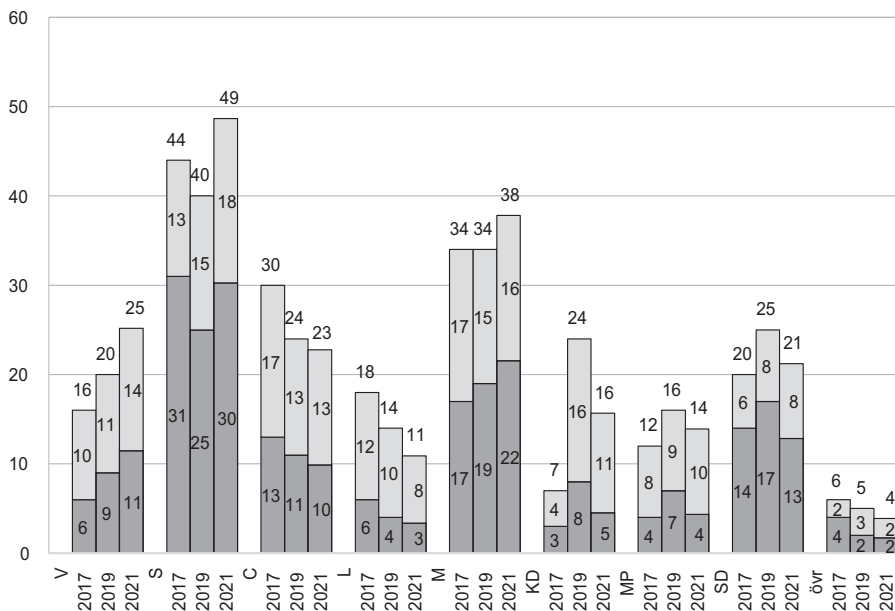
Partiernas maximala elektoral potential

Med hög väljarrörlighet och få kärnväljare kan mycket förändras innan sista rösten är räknad efter valet. Genom att lägga ihop väljarnas förstahandssympatier och andrahandssympatier kan Maximal Elektoral Potential (MEP) beräknas. MEP visar partiernas kapacitet att växa och ger ett hypotetiskt tak för hur många röster partierna kan få i kommande val. Måttet beräknas genom att summera respondenterna som angett partiet som förstahandspreferens med respondenterna som angett partiet som andrahandspreferens. Även om det är osannolikt att något parti uppnår detta hypotetiska tak ger det en bild av partiernas förutsättningar att växa utöver direkta opinionssiffror, som endast mäter vilket parti väljaren skulle rösta på om det var val idag.

Figur 2 visar respektive partis maximala elektoral potential 2017, 2019 och 2021. Föga förvånande har de två största partierna – Socialdemokraterna och Modera-

terna – även störst maximal elektoral potential, följt av Sverigedemokraterna. De stora förlorarna av elektoral potential under valperioden har varit Centerpartiet och Liberalerna som båda förlorat väljare i första- och andrahandspreferens. Det är oroande siffror främst för Liberalerna som med få anhängare och låg maximal elektoral potential behöver hålla koll på fyraprocentspärren om de vill fortsätta som ett riksdagsparti. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna och Miljöpartiet har ökat sin maximala elektoral potential, eftersom de ökat i andrahandsympatier med mellan 2 och 7 procent. Kristdemokraterna och Vänsterpartiet är dock de två enda partierna som lyckats utöka sin maximala elektoral potential i både första- och andrahandspreferens i jämförelse med innan valet 2018.

Figur 2 Partiernas maximala elektoral potential (MEP), 2017, 2019 och 2021 (procent)

Kommentar: Frågorna löd 'Vilket parti tycker du bäst om idag?' och 'Vilket parti tycker du näst bäst om?' Med svarsalternativen 'Vänsterpartiet', 'Socialdemokraterna', 'Centerpartiet', 'Liberalerna', 'Moderaterna', 'Kristdemokraterna', 'Miljöpartiet', 'Sverigedemokraterna', 'Annat parti'. Respondenter som uppgett samma parti som bästa och näst bästa parti har utslutits ur analyserna. Maximal elektoral potential beräknas genom andelen respondenter som uppgett partiet som bästa parti (svart) plus andelen respondenter som uppgett partiet som näst bästa parti (grå).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2017, 2019 och 2021.

Maximal elektoral potential i olika sociala och politiska grupper

I en slutlig analys redovisas partiernas potential utifrån politiska och socioekonomiska grupperingar. Indelningar som ger väljarna en grupptillhörighet som exempelvis klass, kön eller ålder påverkar levnadsvillkor och därmed politiska preferenser. Även om det är väldokumenterat att sociala grupptillhörigheter har minskat i betydelse för partiernas väljarbaser finns det fortfarande samband (Holmberg & Oscarsson, 2016). Genom analyser av maximal elektoral potential i olika socioekonomiska grupper får vi en bild av möjligheten för partierna att vinna röster i specifika väljargrupper. Partiernas målsättning är att både behålla röster i sina väljargrupper och vinna mark i andra väljargrupper. Tabell 3 visar ett balansmått för partiernas potential inom olika sociala och politiska grupper. Ett positivt värde innebär en större potential än partiets genomsnitt över alla grupper. Exempelvis är Sverigedemokraternas potential högre hos manliga väljare och väljare på landsbygden och i mindre tätorter.

Inledningsvis undersöker vi maximal elektoral potential i olika grupper för de tre minsta partierna som är i störst behov av andrahandsympatier för att trygga klara spårren. Miljöpartiet har en högre elektoral potential bland kvinnor, yngre, högutbildade, personer som bor i Stockholm, Göteborg eller Malmö och personer som ser sig som vänster eller varken vänster eller höger politiskt. Den maximala elektoral potentialen är däremot lägre för arbetar- jordbrukar- och företagare samt för anställda inom privat sektor. Kristdemokraterna har starkast maximal elektoral potential bland personer som står till höger politiskt, män, personer som arbetar inom privat sektor och jordbrukar- och företagare. Däremot har Kristdemokraterna lägre stöd bland personer som bor i Stockholm, Göteborg eller Malmö, yngre och lågutbildade. Liberalerna har högre maximal elektoral potential bland personer som står varken till vänster eller höger samt personer som står något till höger, personer som bor i Stockholm, Göteborg eller Malmö, högutbildade och boende i företag- och tjänstemannahem.

Bland de tidigare allianspartierna är det endast Centerpartiet som inte har högre elektoral potential bland personer som identifierar sig som höger. Istället är det hos personer som varken ser sig som vänster eller höger som Centerpartiet har störst elektoral potential. Positionen som ett mittenparti verkar således reflekteras hos Centerpartiets sympatisörer, medan Liberalerna har en övervikt av sitt sympatikapital hos personer som står till höger politiskt. Moderaterna har störst maximal elektoral potential hos personer som står till höger, män, personer som arbetar i privat sektor, och boende i jordbrukar-, företag- och högre tjänstemannahem. Sverigedemokraterna har störst maximal elektoral potential bland personer som står till höger, i likhet med Moderaterna och Kristdemokraterna. Sverigedemokraterna har sämre maximal elektoral potential hos storstadsbor, högutbildade och kvinnor. Socialdemokraterna har störst sympatikapital hos personer som står till vänster, äldre, lågutbildade, kvinnor och boende i arbetarhem. Däremot har Socialdemokraterna lägre stöd hos personer som arbetar i privat sektor.

Tabell 3 Maximal Elektoralt Potential i olika sociala och politiska grupper, 2021 (balansmått, procent)

	V	S	C	L	M	KD	MP	SD
MEP totalt	25	48	23	11	38	16	14	21
<i>Vänster-högerskala</i>								
Klart till vänster	+61	+20	-18	-10	-38	-16	+18	-19
Något till vänster	+19	+38	+3	-7	-32	-14	+8	-16
Varken vänster eller höger	-13	+7	+11	+2	-8	-5	+1	+4
Något till höger	-23	-35	+2	+10	+38	+15	-11	+6
Klart till Höger	-24	-46	-19	-1	+45	+23	-12	+34
<i>Stad/land</i>								
Ren landsbygd	-5	-7	+5	-5	+3	+4	-1	+8
Mindre tätort	±0	-1	-3	-2	+1	±0	-4	+8
Stad eller större tätort	±0	+4	+1	±0	-2	±0	-1	-3
Stockholm, Göteborg, Malmö	+5	-4	-4	+5	-1	-3	+9	-8
<i>Ålder fyrdelad</i>								
16–29 år	±0	+1	-3	+2	±0	-4	+5	-3
30–49 år	+2	-4	±0	-2	-4	±0	+6	-1
50–64 år	-2	-2	-1	+2	+3	+1	-3	+2
65–85 år	+1	+6	+1	-1	±0	±0	-4	±0
<i>Utbildning, fyrdelad</i>								
Låg	+1	+14	+1	-5	-6	-8	-6	+9
Medellåg	-2	-1	-3	-2	+2	+1	-4	+9
Medelhög	±0	-3	-3	+1	+2	+4	-3	+1
Hög	+2	-2	+4	+3	-2	-1	+8	-11
<i>Kön</i>								
Kvinna	+3	+4	+2	±0	-4	-1	+3	-6
Man	-2	-4	-3	±0	+5	+1	-3	+7
<i>Offentlig eller privat</i>								
Statlig	+4	+5	-2	-3	-4	-2	+7	-3
Kommunal	+8	+12	±0	-1	-11	-4	+2	-5
Landstings-/Regional	+5	+3	+1	+2	-3	±0	+2	-8
Privat	-5	-6	±0	+1	+6	+2	-3	+4
Ideell organisation/stift	+9	+3	+5	±0	-12	-5	+13	-14
<i>Nuvarande hem</i>								
Arbetarhem	+7	+8	-5	-5	-9	-4	-1	+7
Jordbrukarhem	-7	-17	+16	-9	+4	+7	-7	+13
Tjänstemannahem	±0	+2	+3	+1	-2	±0	+3	-7
Högre tjänstemannahem	-14	-16	-1	+9	+22	+6	+1	-4
Företagarhem	-9	-17	+3	+6	+17	+7	-7	-2

Kommentar: Frågorna löd 'Vilket parti tycker du bäst om idag?' samt 'Vilket parti tycker du näst bäst om?'. Respondenter som uppgett samma parti som bästa och näst bästa parti har uteslutits ur analyserna. Antalet svarande var cirka 2 500. Maximal elektoralt potential beräknas genom att summerna partiets andel av förstapreferenserna (bästa parti) med partiets andel av andrapreferenserna (näst bästa parti). Balansmättet innebär MEP i en specifik grupp minus MEP totalt för partiet.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Huvudsakligen har partier som står ideologiskt eller sakpolitiskt nära varandra störst elektoral potential i samma väljargrupper. Exempelvis finner partier till höger, främst Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna, mer potentiellt stöd bland privatanställda. Motsatt är det större elektoral potential hos statligt anställda för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och delvis Miljöpartiet. Det finns dock några väljargrupper som är mer splittrade mellan partier som står längre från varandra. Partierna som har större potential i storstäder som Göteborg, Stockholm eller Malmö är Vänsterpartiet och Miljöpartiet men även Liberalerna. Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna har bägge en större elektoral potential bland lågutbildade. Detsamma gäller för jordbrukare där Centerpartiet, Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna har större elektoral potential. Det är tydligt att nära samarbetande partier ofta har sin elektoral potential inom samma sociala grupper vilket kan antyda förutsättningar att samarbeta kring liknande frågor. Där det finns splittringar, som i storstäder, bland lågutbildade och jordbrukare finns det möjligheter för båda sidor att vinna mark.

Splittrade andrahandssympatier inför valspurten

Genom att undersöka väljarnas preferensstruktur har vi fått en fördjupad förståelse för det nya politiska landskapet. En liberal-konservativ splittring bland de tidigare allianspartierna blir alltmer tydlig. Moderata och kristdemokratiska sympatisörer har ökat andrahandssympatier för varandras partier samt för Sverigedemokraterna och minskat andrahandssympatier för Centerpartiet och Liberalerna. Både Centerpartiet och Liberalerna förlorar andrahandssympatier och förstahandssympatier och inleder valrörelsen i uppförbacke. Fler Socialdemokrater än tidigare har dock Centerpartiet som andrahandsval, men det kompenseras inte tillräckligt för tappet bland partierna åt höger. Åt andra hållet har Centerpartiet ökat andrahandssympatier för Socialdemokraterna, medan Liberalerna alltjämt har Moderaterna som andrahandspreferens. Däremot finns det knappt någon ömsesidig andrahandssympati mellan Liberalerna och Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Inte heller finns det mycket ömsesidig andrahandssympati mellan Centerpartiet och Vänsterpartiet eller Miljöpartiet som alla är partier Socialdemokraterna sökt samarbeten hos. Detta kan försvåra kommande regeringssamarbeten om partierna ska lyssna på sina väljares andrahandspreferenser.

Analysen av partiernas samlade sympatikapital visar att Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Centerpartiet tillsammans har större stöd än Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna. För att något av dessa regeringsunderlag ska bli verklighet kommer de små partierna behöva stödröster för att klara sig över spärren, något som inte är nytt för svensk politik. Slutligen har partierna olika stor chans att vinna rösterna de behöver i olika väljargrupper, vilket analysen av maximal elektoral potential i olika sociala och politiska grupper visar.

Referenser

- Datastory (2021). *Mätningarnas Mätning*. <https://www.datastory.org/sv/services/poll-of-polls-sweden> Nedladdad 2022-05-09.
- Falk, Elisabeth, Sandelin, Frida & Marcus Weissenbilder (2022). *Den nationella SOM-undersökningen 2021 – En metodöversikt*. Rapport nr 2022:03. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Fredén, Annika & Henrik Oscarsson (2018). *Partiuppsättningsmodeller för väljarbeteende*. Valforskningsprogrammets rapportserie 2018:2. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Larsson, Ylva, Hedberg, Per & Sören Holmberg (2020). *Ökad polarisering mellan landsbygd och storstad?* Valforskningsprogrammets rapportserie 2020:4. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2016). *Svenska väljare*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Oscarsson, Henrik (2018). Älska din nästa! I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elina Lindgren & Maria Oskarson (red) *Sprickor i fasaden*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs Universitet.
- Oscarsson, Henrik (2020). Partiernas sympatikapital 2019. I Ulrika Andersson, Anders Carlander & Patrik Öhberg (red) *Regntunga skyar*. Göteborg: Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik (2020). *Flytande väljare 2018*. Valforskningsprogrammets rapportserie 2020:10. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik, Bergman, Torbjörn, Bergström, Annika & Johan Hellström (2021). *Polarisering i Sverige*. Demokratirådets rapport 2021. Stockholm: SND.
- Statistiska Centralbyrån, SCB (2021). *Partisympatiundersökningen november 2021*. https://www.scb.se/contentassets/7615f4e87a994982ad948c2e45b50060/me0201_2021m11_br_me60br2102.pdf Nedladdad 2022-05-09.
- Svensson, Richard (2019). Partiernas ideologiska positioner. I Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand, Patrik Öhberg & Annika Bergström (red) *Storm och stiltje*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Teorell, Jan, Bäck, Hanna, Hellström, Johan & Johannes Lindvall (2020). *134 dagar: om regeringsbildningen efter valet 2018*. Göteborg: Makadam.

